

AIHM KARARLARI IŒIĞINDA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

ÖZGÜR GÜNDEM DAVASI

KOMİSYON RAPORU

ÇGD
Yayınları

ÇAĞDAŞ GAZETECİLER DERNEĞİ YAYINLARI NO: 27/1

BİRİNCİ BASKI

Temmuz 2001

Ankara

Kapak
Aydın ÇETİN

ISBN: 975-7866-21-0

Basım yeri:

Dumat Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Tel : (312) 2320905 – 06

Faks : (312) 2320907

ÖZGÜR GÜNDEM DAVASININ ÖZETİ

Özgür Gündem davası Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ışığında ifade özgürlüğü hakkıyla ilgilidir. Başvuru sahipleri Türk hükümetinin bir dizi şiddet içerikli saldırısından sorumlu olduğunu iddia ettiler. Bu saldırılar arasında yargısız infazlar ve gazeteyle ilgili kişilere yönelik tehditler de yer alıyordu. Özgür Gündem ayrıca bazı yasal kovuşturmalara tabi tutulmuştu. Bu kovuşturmaların gazetenin yayınına son verdirme amaçlı olduğu tartışılıyordu.

16 mart 2000'de AIHM davayla ilgili kararını yayınladı ve hükümetin Sözleşmenin 10. maddesinin güvence altına alınması konusunda sorumluluğu olduğunu duyurdu. Mahkeme hükümetin bu sorumluluğu yerine getiremediğini tespit etti. Ayrıca hükümetin başvuru sahiplerinin ifade özgürlüklerine yönelik bazı ciddi engellemelere başvurduğu tespit edildi. Bu engellemelerin "yasa ile emredilmiş" olsa da orantısız ve adil olmadığı kanaatine varıldı.

AVRUPA İNSAN HAKLARI KOMİSYONU

Başvuru Numarası: 23144/93

Gurbetelli Ersöz ve Diğerleri

Türkiye'ye karşı

KOMİSYON RAPORU
(29 Ekim 1998'de yayımlanmıştır)

1. GİRİŞ

- 1 Aşağıdaki davanın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nuna sunulmuş özeti ve Komisyon'dan önceki prosedürdür.

A. Başvuru

- 2 İlk başvuru sahibi, Gurbetelli Ersöz 1965'te doğdu. Türk vatandaşıydı, İstanbul'da yaşıyordu ve 1997 sonbaharında öldü. İkinci başvuru sahibi 1960 doğumlu Fahri Ferda Çetin ile üçüncü başvuran 1938 doğumlu Yaşar Kaya de Türk vatandaşıdır ve İstanbul'da yaşamaktadır. Dördüncü başvuru sahibi yönetimi yine İstanbul'da olan Ülke Basın ve yayıncılık Sanayi Ticaret Limited şirkettir. Başvuru sahipleri Komisyon öncesinde ikisi de İngiltere'deki Essex Üniversitesi'nde öğretmen olan Sayın K. Boyle ve Sayın F. Hampson tarafından temsil edilmekteydi.
- 3 Başvuru Sahipleri Türkiye'ye karşıydılar. Muhatap ülke, Türkiye, ajanı Sayın B. Çağlar tarafından temsil edildi.
- 4 Başvuru sahipleri ifade özgürlüklerine karşı topyekün ve kasıtlı bir saldırı yapıldığını, bu kapsamda gazetecileri ve Özgür Gündem ile ilgili kişileri hedef alan kampanyalar, cinayetler, adam kaçırmaya, kayıplar, tehdit ve şiddet kullanma, kovuşturma, gazete baskılarına el koyma ile ağır cezalara başvurulduğunu iddia ettiler. Konular AİHS'nin 10 ve 14. maddeleri ile 1 numaralı Protokol'un 1. maddesi kapsamındaydı.

B. Gelişme

- 5 Başvuru 9 Aralık 1993'te yapıldı ve 21 Aralık 1993'te onaylandı.
- 6 6 Temmuz 1994'te Komisyon muhatap ülkeye duyurmak ve tarafları yazılı görüşlerini iletmeye davet etmek amacıyla İç tüzüğün 48. maddesinin 2. paragrafının b fıkrası gereğince karar verdi.
- 7 Muhatap ülke görüşleri 12 Kasım 1994'te verilmesi istenmesine karşı 5 Aralık 1994'te teslim edildi.
- 8 Başvuru sahipleri 20 ve 21 Nisan 1994, 2 ve 22 Ağustos 1994, Ekim 1994, 23 ve 25 Kasım 1994 ve 7 Aralık 1994'te detaylı bilgileri sağladı.

- 9 11 Nisan 1995'te Komisyon tarafları 20 Ekim 1995'te yapılacak oturum ve başvuru hakkında sözlü ifade için davet etmeye karar verdi.
- 10 20 Ekim 1995'te yapılan oturumda hükümet adına Sayın B. Çağlar ajan olarak, Sayın M. Özmen, Sayın D. Akçay Sayın T. Özkarol, Sayın A. Kurudal, Sayın A. Kaya ve Sayın S. Eminağaoğlu da danışman olarak katıldı. Başvuru sahipleri ise dava vekili Sayın W. Browring, avukat Sayın O. Ergin ve yasal danışman Sayın M. Yıldız tarafından temsil edildi.
- 11 20 Ekim 1995'te Komisyon başvuruyu geçerli saydığını açıkladı. Komisyon taraflardan 19 Kasım 1993'e kadar Özgür Gündem'deki makaleler ile yasa ve emirlerle ilgili detaylı bilgi istedi. Hükümetten Özgür Gündem'de ya da dağıtımda çalışan kişilerin korunması için alınan önlemlerin tanımlanması istendi.
- 12 15 Kasım 1995 tarihli mektupla hükümet Özgür Politika ile ilgili bilgi verdi. 21 Kasım, 6 Aralık ve 12 Aralık 1995'te hükümet mahkeme kararları ve yasal değişikliklerle ilgili bilgi sağladı.
- 13 Geçerlilik konusundaki Komisyon kararının metni 13 Aralık 1995'te taraflara gönderildi ve daha detaylı bilgi, görüş ve delilleri sunmaları istendi.
- 14 15 Aralık 1995'te başvuru sahipleri gazetenin seçilmiş baskılarını ve kovuşturmaları teslim etti.
- 15 Takip eden üç uzatma içinde hükümet de 10 Nisan 1996'da görüşlerini sundu.
- 16 30 Kasım 1996'da komisyon davadaki gelişmeleri ele aldı.
- 17 16 Mart 1998'de Sekreterlik başvurularından kovuşturma konusu olan makaleleri istedi.
- 18 17 Ağustos 1998'de başvurular materyalleri sağlamak için ek süre istediler.
- 19 Komisyonun kararını takiben 23 Nisan 1998'deki mektupla Sekreterlik hükümetten başka bir dava kapsamında (Özgür Gündem muhabirinin öldürülmesini konu alan Kılıç Türkiye'ye karşı davası No. 22492/93) Susurluk Raporu'nun yayınlanmamış sayfa ve eklerini istedi.
- 20 28 Mayıs 1998'de başvuru sahipleri istenen belgelerle kapsamlı bilgiyi teslim etti.
- 21 5 Haziran 1998 tarihli mektupla hükümet Susurluk Raporu'nun olmayan bölümlerini ve eklerini vermeyi reddetti.

- 22 29 Ekim 1998'de Komisyon Sözleşme'nin 29. maddesi uyarınca başvuruya zemin olmadığına karar verdi.
- 23 Davanın kabul edilebilir bulunduğu ilan edilmesinin ardından Komisyon 28 maddenin ilk paragrafının (b) fıkrası gereğince hareket ederek taraflara dostça çözüm önerdi. Tarafların tepkisi ışığında Komisyon dostça çözümün etkili olmayacağını gördü.

C. Mevcut Rapor

- 24 Mevcut rapor Komisyon tarafından 31. madde işletilerek yazıldı ve oylamaların ardından aşağıdaki üyeler belirlendi:

MM S.TRECHSEL, Başkan
J.-C. GEUS
E.BUSUTTIL
G.JORUNDSSON
A.S.GÖZÜBÜYÜK
A.WEITZEL
J.-C. SOYER
H.DANELIUS
Bayan G.H. THUNE
MM. F. MARTINEZ
L.LOUCAIDES
B.MARXER
I. CABRAL BARETTO
B.CONFOROTTI
D.SVABY
C.BIRSAN
P.LORENZEN

- 25 Bu raporun metni 29 Ekim 1998'de Komisyon tarafından onaylandı ve Sözleşme'nin 31. maddesinin ikinci paragrafı gereğince Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine iletildi.
- 26 Raporun amacı 31. madde gereğince:
- (i) Olguların kurgusu ve
  - (ii) Hükümetin Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda eksik kaldığını açıklamaktı.

27 Komisyonun başvurunun kabul edilebilirliği ile ilgili raporu burada ek olarak sunulmaktadır.

II. OLGULARIN KURGUSU

A. Davanın özel koşulları

a. Başvuru sahibi tarafından sunulanlar

28 Başvuru sahipleri davayla ilgili aşağıdaki olayların yaşandığını iddia ettiler:

29 Özgür Gündem 30 Mayıs 1992'den beri İstanbul'da yayınlanan ve ulusal tirajı binlerce olan günlük bir gazeteydi ve uluslar arası satışları vardı. Türkçe yayınlanıyordu ve Kürtlerin görüşlerini Türklere yansıtmayı amaçlıyordu. 1990'dan 1992'ye kadar yayınlanan haftalık Yeni Ülke Özgür Gündem'in selefiydi. Aşağıda sıralanacak eylemler nedeniyle Özgür Gündem Nisan 1994'te yayınına son vermek zorunda bırakıldı ve bir dizi saldırıya maruz kalan Özgür Ülke adlı başka bir gazete aracılığıyla yayınına devam etti.

30 Başvuru sahipleri Türkiye hükümetinin direk ya da dolaylı bir biçimde Özgür Gündem'in basımını ve dağıtımını imkansız hale getirecek önlemler almak kaydıyla gazetenin gelişimini engellediğini ileri sürdüler. Bu aşağıdaki önlemlerle gerçekteştirildi:

- Yasadışı katliamlara göz yumarak, cesaretlendirerek ve kayıplara neden olarak,
- Gazetecilere ve dağıtıcılara gözdağı verip yıldırmaya çalışarak
- Gazetecilere ve dağıtıcılara hayatları tehlikedeysen yeterince koruma sağlamayarak
- Adil olmayan süreçler izleyerek,
- Belirsiz bir alanı olan ve 10. maddenin ihlali potansiyeli taşıyan Anti terör yasasını çıkarıp uygulayarak

31 5 Ocak 1993'ten 26 Nisan 1993'e kadar Özgür Gündem yayına son vermeye zorlandı. 26 Nisan 1993'ten itibaren 68 gün boyunca Özgür Gündem'in 41 sayısı toplatıldı. 1993'ün başlarında Özgür Gündem Gazetesi'nden bir heyet İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'i ve Hükümet Sözcüsü Akın Gönen'i ziyaret etti ve gazetenin karşı

karşıya olduğu durumu bütün açıklığıyla anlattı. Yine de bu toplantının ardından gazeteyle bağlantılı ikisi dağıtıcı üç kişi daha öldürüldü.

- 32 Özgür Gündem’le ilgili 7 kişi faili meçhul cinayetlere kurban gittiler. Öldürülenlerin isimleri şöyle: a)Muhabir Yahya Orhan 31 Temmuz 1992’de vurularak öldürüldü, b) Özgür Gündem personeli Hüseyin Deniz 8 Ağustos 1992’de vurularak öldürüldü, c) Özgür Gündem’in düzenli köşe yazarlarından Musa Anter, 20 Eylül 1992’de vurularak öldürüldü, d) Özgür Gündem Personeli Hafız Akdemir 8 Haziran 1992’de vurularak öldürüldü, e) Yeni Ülke Muhabiri Cengiz Altun 24 Şubat 1992’de vurularak öldürüldü, f) Özgür Gündem Şanlıurfa Temsilcisi Kemal kılıç 18 Şubat 1992’de öldürüldü, g) Özgür Gündem’in Bitlis Muhabiri Ferhat Tepe kaçırıldıktan sonra 4 Ağustos 1993’te Elazığ’a bağlı Sivrice’de ölü bulundu.
- 33 Ayrıca Özgür Gündem’in dağıtımını adam öldürme, kundaklama, ve tehditlerle engelenmeye devam etti.
- 34 Bu çerçevede şu olaylara referans yapıldı:

a) Diyarbakır’da:

- (i) 15 Kasım 1992’de bilinmeyen kişiler gazete büfesini kundakladı.
- (ii) 16 Kasım 1992’de meçhul kişiler gazete büfesini kundakladı.
- (iii) 19 Kasım 1992’de daha önce Özgür Gündem satışı konusunda tehdit edilen bir kırtasiye yakıldı.
- (iv) 20 Kasım 1992’de riskler gerekçe gösterilerek 22 muhabirin gazeteyi satması engellendi.
- (v) 23 Kasım 1992’de 3 silahlı adam Özgür Gündem bürosuna saldırdı.
- (vi) 29 Kasım 1992’de bir muhabir meçhul kişilerin saldırısına uğradı.
- (vii) 16 Aralık 1992’de Muhabir Kemal Ekinci bilinmeyen kişilerce öldürüldü.
- (viii) Kasım 1992’de bir polis Özgür ülke ve Yeni Ülke’nin satılmaması yönünde uyarıda bulundu.
- (ix) 1993 başlarında Enver Yakut adlı haberci Özgür Gündem satarken polis tarafından engellendi.
- (x) 15 Haziran 1993’te daha önce Özgür Gündem satma konusunda tehdit edilen bir gazete büfesi sahibi vurularak öldürüldü.
- (xi) 26 Eylül 1993’te bir dağıtıcı çocuk Özgür Gündem dağıtırken kimliği belirsiz birinin bıçaklı saldırısına uğradı.
- (xii) 27 Eylül 1993’te Zülfükar Akkaya öldürüldü.

(xiii) Eylül 1993'te Özgür Gündem dağıtıcısı Abdulkadir Altan polis karakoluna yakın bir yerde iki kimliği meçhul kişinin satırlı saldırısına maruz kaldı ve ağır yaralandı. Saldırı sırasında polisin hiçbir müdahalesi olmadı.

(b) Bismil'de:

Aralık 1992'de İbrahim Savaş kimliği belirsiz kişilerce Özgür Gündem satmaya son vermedikçe öldürüleceği şeklinde tehdit edildi. Özgür Gündem satışını durdurdu.

(c) Silvan'da:

18 Kasım 1992'de Gani Amaç kimliği bilinmeyen kişilerce tehdit edilince gazete satışını durdurdu.

(d) Batman'da:

- (i) 13 Kasım 1992'de Muharrem İdman adlı temsilci kimliği belirsiz kişilerden tehdit aldı ve gazete satışına son verdi.
- (ii) 21 Kasım 1992'de bir taksi şoförü olan Halil Adanır Özgür Gündem dağıtırken aracında diri diri yakıldı.
- (iii) 2 Ocak 1993'te Özgür Gündem satan 6 kişi durdurularak dövüldü, gazetelerine el konuldu. Fakat olayı bütün çıplaklığıyla gören polis müdahale etmedi.

(e) Ergani'de:

- (i) 1993 başlarında ana dağıtıcı meçhul kişilerce tehdit edildi ve Özgür Gündem satışını durdurdu.
- (ii) 1993 başlarında bir minibüs ile Ergani'ye getirilen Özgür Gündem'in tüm kopyalarına polis tarafından el konuldu.
- (iii) Daha sonra bir Özgür Gündem satıcısı çocuk, bölge valisinin ve polis şefinin verdiği güvenceye rağmen satırlı saldırıya uğradı.

(f) Adıyaman'da:

Ana bayi tehdit edildi ve polis tarafından yıldırıldı.

(g) Mardin'de:

Kızıltepe, Mazıdağı ve Mardin merkezdeki temsilciler tehdit edildi. Mazıdağı'ndaki dağıtıcı kundaklandı.

(h) Elazığ'da:

- (i) Ana bayi Ali doğan tehdit edildi, kırtasiye kundaklandı
- (ii) Yerel savcılığa başvuran ana bayi saldırılara karşı koruma istedi. Kendisinden Özgür Gündem sattığını doğrulayan bir kağıt imzalaması istendi. Bu imzayla görüşlerini yansıtmaları sağlanacaktı.

(h) Bingöl'de:

- (i) 17 Kasım 1992'de Ana bayiye ait bir araç yakılarak imha edildi.
- (ii) Özgür Gündem'de çalışan bir gazeteci tutuklandı ve tehdit edildi.
- (iii) 24 Kasım 1992'de Özgür Gündem'in satıldığı bir dükkan kundaklandı.

35 Başvuru sahipleri gazeteye ve ilgili kişilere yönelik saldırılara yetkililerin dikkatini çekmek için yazdıkları çok sayıda dilekçeye ve başvuruya gönderme yaptılar.

- (a) 6 Ağustos 1992: Avukat Arzu Şahin İstanbul'da yerel yönetime başvurarak Özgür Gündem korumalarına silah ruhsatı izni verilmesini istedi.
- (b) 21 Ekim 1992: Başvuru sahibi Yaşar Kaya İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'e yazdığı mektupta Musa Anter'in öldürülmesi ve bu konudaki başvuruların yanıtız kalmasına ilişkin görüşlerine yer verdi.
- (c) 5 Kasım 1992: Yaşar Kaya Vali OHAL Valisi Ünal Erkan'a yazdığı mektupta Kulp'taki bayiye iş bırakıldığını haber verdi. Nusaybin'deki bayi de aynı şekilde tehditlere maruz kalıyordu. Kaya hükümetin olayı araştırmasını ve önlem alınmasını talep etti. Hiçbir cevap alamadı.
- (d) 5 Kasım 1992: Yaşar Kaya İsmet Sezgin'e mektup yazarak Özgür Gündem'e yönelik saldırıları anlattı ve soruşturma yapıp sonuçlarının bildirilmesini istedi. Sonuç alamadı.
- (e) 6 Kasım 1992: Yaşar Kaya Başbakan Süleyman Demirel'e mektup yazarak gazeteye yönelik saldırıları, OHAL bölgesindeki bayilere yapılan gazete sattırmama baskılarını haber verdi ve yapılanların yayın hakkı ve ifade özgürlüğünün ihlali olduğunu vurguladı. Cevap alamadı.
- (f) 12 Kasım 1992: Yaşar Kaya Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'ye yazarak aynı görüşleri dile getirdi. Sonuç alamadı.

- (g) 12 Kasım 1992: Yaşar Kaya Basından Sorumlu Devlet Bakanı Gökberk Ergenekon'a yazarak aynı görüşleri ilettili. Yine sonuç alamadı.
- (h) 12 Kasım 1992: Yaşar Kaya TBMM Başkanı Hüsametlin Cindoruk'a yazarak baskıları anlattı. Cevap alamadı.
- (i) 12 Kasım 1992: Yaşar Kaya Kültür Bakanı Fikri Sağlar'a aynı içerikte bir mektup gönderdi ve yanıt alamadı.
- (j) 19 Kasım 1992: Avukat Arzu Şahin Valiliğe başvurarak Özgür Gündem'in çok sayıda telefon tehdidi aldığını haber verdi ve saldırı olabileceği uyarısında bulundu. Acil önlem alınmasını talep etti. Yanıt alınamadı.
- (k) 4 Aralık 1992: Özgür Gündem'in avukatı Osman Ergin Batman Valiliği'ne yazdığı mektupta Batman ofisi çalışanlarının sabah ve akşam şüpheli kıyafetli kişilerce takip edildiğini ve öldürülmekten korktukları bilgisini verdi. Önlem alınmasını ve kendilerine resmi görevlilerin eşlik edilmesini istedi. Sonuç alamadı.
- (l) 24 Aralık 1992: Osman Ergin. Şanlıurfa Valisi'ne yazdığı mektupta Birleşik Basın Dağıtım şirketi dağıtıcısı Fatih Bilurcu'nun tehditler almasının ardından Özgür Gündem'in büro çalışanlarınca dağıtmaya başlandığını haber verip Kemal Kılıç, Bayram Balcı, Nazım Babaoğlu ve şoför Hasan Yektaş'ın güvenliklerinin sağlanmasını istedi. Dilekçeye 686 sayı numarası verildi. 30 Aralık 1992'de Vali Yardımcısı Ziya Coşkun, Kemal Kılıç'a yanıt verdi ve hiçbir koruma önlemi alınmadığını çünkü hiçbir tehdit ya da saldırı olmadığını savundu. Başvuru yersiz bulundu. 1 Ocak 1993'te Şanlıurfa'daki dağıtıcı ve satıcılar ortak bir açıklama imzalararak tehdit edildiklerinden Özgür Gündem satmayacaklarını duyurdular. Kemal Kılıç'ın 11 Ocak 1993'teki gazetece dağıtıcılarına yönelik saldırılarla ilgili açıklaması Vali Yardımcısı tarafından savcılığa sevk edildi. Kemal Kılıç 18 Şubat 1992'de meçhul kişilerce öldürüldü.
- (m) 1 Mart 1993: Bayram Balcı Şanlıurfa Valisi'ne yazdığı dilekçesinde Kemal Kılıç'ın öldürülmesi olayında 63 EC 443 plakalı beyaz bir Renault araç tarafından takip edildiklerini belirtti. Güvenlik birimleri plakanın sahte olduğunu açıkladılar. 28 Şubat 1993'te telefonda yakında öldürüleceği

söylenerek tehdit edildiğini bildiren Balcı, güvenliği için bütün önlemlerin alınmasını talep etti. Dilekçesi 112 sayı numarasıyla kayda geçti fakat yanıt alamadı.

- (n) 27 Nisan 1993: Osman Ergin, Nusaybin kaymakamına başvurarak 26 Nisan'da Özgür Gündem satıcılarının otobüs terminalinde meçhul kişilerce tehdit edildiğini rapor etti. Önlem alınması yönündeki istek cevapsız kaldı.
- (o) 27 Nisan 1993 Osman Ergin, İçişleri Bakanı Madame Yolky'ye mektup yazarak (n)deki olayı anlattı.
- (p) 28 Mayıs 1993: Arzu Şahin Elazığ yerel yöneticilerine başvurarak erken saatlerde Özgür Gündem satıcılarının tehdit edildiğini bildirdi. Gerekli önlemlerin alınmasını talep etti. Hiçbir cevap gelmedi.
- (q) 8 Temmuz 1993: Bayram Balcı'nın Şanlıurfa Valisi'ne Arzu Şahin aracılığıyla gönderdiği dilekçede daha önceki iki dilekçeye atıfta bulunularak Balcı'nın 7 Temmuz 1993'te gece yarısı gelen telefon da dahil ölüm tehditleri aldığı bilgisine yerverildi. Söz konusu telefondaki kişi Balcı'ya takip edildiğini anlatıp öldürüleceği tehdidinde bulundu. Dilekçede Birleşik Basın Yayın'ın 4 temsilcisini arayanların da Özgür Gündem satmadıkları takdirde dükkanlarının imha edilmeyeceğini ailelerine zarar verilmeyeceği yönünde tehdit edildiğine yer verildi ve önlem alınması istendi. Bu dilekçeye de yanıt alınmadı.
- (r) Arzu Şahin'in Batman Valisi'ne yazdığı tarihsiz dilekçede Birleşik Basın Dağıtım'ın temsilcilerinin tehdit aldıkları vurgulandı. Dilekçede 1 Eylül 1993'te aracın durdurulduğu ve Özgür Gündem kolilerinin araçtan alındığı anlatıldı. Şoför silahla tehdit edilirken güvenlik önlemlerinin alınması istendi. Yanıt alınmadı.
- (s) 10 Ekim 1993 tarihli mektupta başvuru sahibi Gurbetelli Ersöz, İçişleri Bakanı ve Diyarbakır Emniyet Müdürü'ne gazete satan çocukların karşılaştığı saldırıları haber verdi. Ersöz, üç dağıtıcının satırlarla yaralandığını, Zülküf Akkaya'nın ve Adil Aslan'ın öldürüldüğünü ve Yılmaz Yaşa ve Yalçın Yaşa adlı gençlerin yaralandığını haber verdi.
- (t) 10 Ekim 1993: Bayram Balcı Arzu Şahin aracılığıyla Şanlıurfa Valisi'ne verdiği dilekçede daha önceki iki

dilekçeye atıfta bulunularak Balcı'nın 8 Ekim 1993'te telefonla ölüm tehdidi aldığı anlatıldı. Beşinci kez önlem alınması istendi.

- 36 Özgür Gündem yasal sürecin gazetenin kapatılması ya da satışının engellenmesi gibi gizli bir amaç uğruna başlatıldığını iddia etti. Aşağıdaki olaylar anlatıldı:
- (a) 31 Mayıs 1992'den Nisan 1993'e kadar 228 sayıdan 39'u gerek yerel kararlarla gerekse terörle mücadele yasasının 6,7 ve 8. maddeleri gerekçe gösterilerek toplatıldı.
  - (b) Nisan ve Temmuz 1993 tarihleri arasında 41 sayı daha toplatıldı. İstanbul DGM Özgür Gündem'in Türk vatandaşlarını Kürt olarak resmettiğini ileri sürerek bunun bölücülük olduğu görüşünü benimsedi. Mahkeme ayrıca Kürt ve Kürdistan sözcüklerinin kullanılmasını Türkiye'nin üniter bir devlet olarak tanımlandığı Anayasa'nın ihlal olarak nitelendirdi.
  - (c) Davalar İstanbul DGM'de aşağıdaki gibi yürüdü:
    - (i) 7 Temmuz 1992'de Yaşar Kaya hakkında Terörle Mücadele Yasası'nın 7. maddesi (ii) 14 Ağustos 1992'de Yaşar Kaya ve diğer iki kişi hakkında TMY ve Türk Ceza Kanununun 36. maddesi, (iii) 24 Ağustos 1992 ve 25 Ağustos 1992'de Yaşar Kaya ve başka biri için TMY'nin 8 ve TCK'nın 36. maddesi, (iv) 15 Eylül 1992'de Yaşar Kaya ve iki arkadaşına TMY'nin 2 ve 8. maddeleri, (v) 18 Eylül 1992'de Yaşar Kaya ve diğer iki kişiye TMY'nin 3 ve 8. maddeleri, (vi) 24 Eylül 1992'de Yaşar Kaya ve bir başka kişi için TMY'nin 7. maddesi, (vii) 27 Eylül 1992'de Yaşar Kaya ve bir başka kişi için TMY'nin 8. maddesi ile TCK'nın 36. maddesi gereğince...
  - (d) Özgür Gündem'in Yazı işleri yönetimi 3 Temmuz 1993'te bir basın açıklaması yaparak gazeteye 736 bin 500 dolar ceza kesildiği ve 155 yıldan 493 yıla kadar cezaevi dönemi olacağı duyuruldu.
  - (e) 12 Temmuz 1993'te İstanbul mahkemesi Yayın müdürü Davut Karadağ'ın ev adresini İstanbul valisine vermediğini gerekçe göstererek gazetenin kapanmasını kararlaştırdı. 15 Temmuz 1993'te Bay Karadağ DGM'ye Özgür Gündem'de 12, 13, 14 ve 15 Temmuz 1993'da yayınlanan ve "Ayrılıkçı

propagandayı yaydığı “ iddia edilen 30 makale ile ilgili delilleri sunmak üzere başvurduğunda tutuklandı. 15 Eylül 1993’te Yaşar Kaya tutuklandı ve Irak’ta yaptığı iddia edilen bir yasadışı konuşmadan sorumlu tutuldu. Başvuru Komisyon’a yapıldığında Yaşar Kaya hala gözetim altındaydı.

(f) Başvuru sahipleri Özgür Gündem ve çalışanlarıyla ilgili olarak devam etmekte olan 179 yargılamaya atıfta bulundular.

(g) İnsan Hakları alanında hizmet veren bazı sivil toplum kuruluşları tarafından da izlenen bir dava ise Ahmet Alkan’ın 24 Eylül 1992’de yayımlanan “Silahların diyalogundan siyasi propagandaya” başlıklı yazısıyla ilgiliydi. Bu makaleyle ilgili Özgür Gündem “Ayrılıkçı propaganda yapmak” ve “PKK’yi övmek” gerekçeleriyle TMY’nin 7 ve 8. maddeleri çerçevesinde yargılandı. Savcı Basın Yasası’nın ikinci maddesi gereğince daha kapsamlı suçlamalarda bulundu.

(h) Ayrıca Yeni Ülke’nin 114 sayısından 48’iyle ilgili toplatma ya da yargılama kararı çıktı. 1990’da 13 sayı TCK’nın 148. maddesi, 6 sayısı ise TMY’nin 8. maddesi gereğince toplatıldı. 1991’de 20 sayı ve 1992’de 9 sayı TMY’nin hükümlerince toplatıldı. Yeni Ülke 21 davada yargılandı ve hiçbir davada suçlu bulunmadı. Çok sayıda dava Yeni Ülke’yi iş dışında kalmaya sürükledi.

(i) Sonuçta, polis 10 Aralık 1993’te binadaki 100’ü aşkın çalışanın gözaltına alındığı operasyonda Özgür Gündem’in bütün yönetim belgelerine, arşivlerine ve kütüphanesine el koydu. Gaz maskesi, kan enjeksiyon cihazları, ERNK’ya ait faturalar ile ölen askerlerin listesinin bulunduğu belgelerin gazetenin suçlu olduğunu gösteren materyaller olarak açıklandı. Başvuru sahipleri hayli yanıcı materyallerin bulunduğu bir binada gaz maskelerinin şüphe uyandırmaması gerektiğini savundular. Tıbbi malzemelerin ise binada çalışan doktora ait olduğu belirtildi. Belgeler ise haber koleksiyonlarının parçaları olarak saklandığı ileri sürüldü. Sonuç olarak, bu önlemler baskının iki gün durmasına neden oldu.

37 Başvuru sahipleri çok sayıda Özgür Gündem çalışanlarının alıkoyulması ve kaçırılması vakasının gazetenin aktivitelerini durma noktasına getirdiğini belirttiler. Şu olaylara atıfta bulundular:

(a) Gözaltında tutma:

- (i) Yaşar Kaya, 15 Eylül 1993'te gözaltına alındı ve başvuru yapıldığında hala gözaltında tutuluyordu.
- (ii) Nezahat Özem 17 Temmuz 14 Eylül tarihleri arasında gözaltında kaldı.
- (iii) Mehmet Yazıcı 20 Temmuz'dan 16 Eylül 1993'e kadar tutuldu.
- (iv) Salih Tekin 19 Ağustos 1993'te gözaltına alındı.
- (v) Diyarbakır muhabirleri Haydar Geçilmez ve Mehmet Şenol sırasıyla 11 ve 13 Mart 1993 tarihlerinde tutuklandı.
- (vi) Cizre muhabirleri Serdar Uzun ve Beşir Ant 12 ve 14 Mart 1993'te tutuklandı.
- (vii) Özgür Gündem'in haber editörü Ahmet Akkaya 25 Mayıs 1993'te tutuklandı.
- (viii) Diyardin muhabiri Tacettin Demir 13 Temmuz 1993'te alıkonuldu.
- (ix) Editör Davut Karadağ, 15 Temmuz 1993'te DGM'ye ifade vermeye gittiğinde gözaltına alındı.
- (x) Muhabir Nezahat Özmen 7 aylık hamile olmasına karşın 16 Temmuz 1993'te gözaltına alındı
- (xi) Mehmet Şah Yıldız 12 Eylül 1993'te gözaltına alındı.
- (xii) Cevdet Birkay 12 Eylül 1993'te gözaltına alındı.
- (xiii) İstanbul bürosunun tüm elamanları avukatlarla birlikte 10 Aralık 1993'te gözaltına alındı.

(b) Kaçırma:

- (i) İstanbul muhabirlerinden Aysel Malkaç, 7 Ağustos 1993'te Özgür Gündem binasından ayrıldıktan sonra sivil kıyafetli polisler tarafından kaçırıldı. Başvuru yapıldığında yeri bilinmiyordu.
- 38 Özgür Gündem yayını durdurduktan sonra Nisan 1994'te Özgür Ülke çıktı ve şu eylemlerle karşılaştı.
- (a) 3 Aralık 1994'te İstanbul'daki baskı merkezi, yönetim yeri ve Ankara bürosu bombalandı. Bir kişi öldü 18 kişi yaralandı.
- (b) Ocak 1995'in ilk haftası DGM gazetesinin basımının yasal bir şekilde engellenmesi gerektiğini kararlaştırdı.
- (c) 6 Ocak 1995'ten itibaren polis baskı yapılır yapılmaz gazetelere el koymak için matbaanın kapısında beklemeye başladı.
- (d) 2 Şubat 1995'te İstanbul Mahkemesi Basın yasasına göre gazetesinin bütün nüshalarının toplatılmasına karar verdi.

- 39 Başvuranlar hükümet dışı kuruluşların Türkiye'nin genelde basın, özelde ise Özgür Gündem ile ilgili politikalarını eleştiren çok sayıda açıklamaya atıfta bulundular. Örneğin, "Barışa çağıran yalnızlık" TBMM'nin İnsan Hakları Grubu raporu, "Türkiye'de Sansür ve Yasanın yönetimi: Basın özgürlüğünün ihlali ve Özgür Gündem" Madde 19 raporu, "1993'te barışa ne oldu" Özgür Gündem Raporu, "1993'te Türkiye'de özgür ifade: Katliamlar, mahkumiyet ve el koymalar" Helsinki Watch 5. bölüm 17. sayı
- 40 Başvuranlar sonuçta örtülü yasadışı faaliyetleri ortaya çıkarmak için yapılan resmi araştırmalarla ortaya çıkan Susurluk Raporu'na güvendiler. Bu raporun 8. sayfasında İstanbul'da Özgür Gündem'in bombalanması devlet ajanlarının da karıştığı ya da işbirliği yaptığı kontrolsüz, yasadışı aktiviteler kapsamında görüldü. Raporun 74. sayfasında Musa Anter'in öldürülmesi hata olarak kabul edildi. (Raporun 75. sayfası ve eki yayınlanmadı)

Hükümet tarafından sunulanlar

- 41 Hükümet aşağıdakileri başvuru sahiplerinin iddialarına karşılık ortaya koydu.

İddia edilen saldırı ve kazalara ilişkin

- 42 Özgür Gündem çalışanlarına yönelik olaylar hükümetin yaşama hakkını korumak amacıyla mücadele ettiği çoklu terörist faaliyetlerin sonucudur. Hiçbir hükümet görevlisi ya da ajanı herhangi bir güvenlik operasyonunu ya da silahlı çatışmayı içermeyen bu olaylarda yer almamıştır. Bu olaylar bilinmeyen eylemcilerin işidir.

a. Ölümlere ilişkin iddialar

- 43 Yahya Orhan'ın ölümüne ilişkin; hükümet Orhan'ın gazeteci değil büfeci olduğunu açıkladı. Diyarbakır DGM savcısı tarafından olayla ilgili soruşturma yapılmıştır. Deliller kapsamlı adım atmak açısından yetersizdir.
- 44 Hüseyin Deniz'in 2 Ağustos 1992'de öldürülmesine ilişkin; şüpheli eylemci Hizbullah örgütündendir. Yakalandı ve 1 Nisan 1996'dan itibaren yargılanmasına başlandı.
- 45 Musa Anter'in ölümüne ilişkin; eşgali savcı ve Diyarbakır DGM tarafından araştırılan meçhul bir kişi tarafından vuruldu. Bütün

çabara karşın kimliği belirlenemeyen eylemci yakalanamadı. Hükümet Musa Anter'in Özgür Gündem'de düzenli köşe yazarı olduğunu kabul etmemektedir.

- 46 Hafız Akdemir'in ölümüne dair; Araştırma Diyarbakır DGM tarafından sürdürülüyor. Şüphelinin Hizbullah'tan olduğundan kuşkulandırılmaktadır.
- 47 Cengiz Altun'un ölümüne ilişkin; bu olay 1993/576 numaralı dosya kapsamında inceleniyor. Bir şüpheli gözaltına alındı. Şüphelide Cengiz Altun'un öldürülmesinde kullanılan tabanca bulundu.
- 48 Kemal Kılıç'ın ölümüne ilişkin; Şüpheli eylemci Hizbullah üyesidir.
- 49 Ferhat Tepe'nin öldürülmesine ilişkin; Araştırma Bitlis Savcılığı'ndan önce başlatıldı.

b. Kundaklama ve tehditlere ilişkin

- 50 Eşref Yaşa'nın büfesine yönelik kundaklama iddiasına ilişkin; İçişleri Bakanlığı'nın 16 Şubat 1996 tarihli raporu bu olayın gerçekleşmediğini açıklıyor.
- 51 Kadir Saka'nın gazete bayiine yönelik kundaklamaya ilişkin; İçişleri Bakanlığı'nın 50. paragrafta söz edilen raporunda Saka'nın 20 Eylül 1992'de Hizbullah teröristlerinin saldırısına uğradığı açıklanıyor ve sonradan ortaya çıkan zanlının yakalandığı belirtiliyor.
- 52 Süleyman Sunal'ın gazete bayiine yönelik kundaklamaya ilişkin; 50. paragraftaki rapor bu olayın gerçekleşmediğini belirtiyor.
- 53 Bayii Coşkun Baloğlu'ya yönelik saldırının da gerçekleşmediği ifade ediliyor.
- 54 Haşim yaşa'ya yönelik saldırı da gerçekleşmedi.
- 55 Mehmet Balamir'e yönelik saldırı konusundaki araştırma sürüyor.
- 56 Hükümet yetkililerden aşağıdakilere ilişkin bilgi ve itirazlar geldiğini açıkladı:
- 20 Kasım 1992'de 22 bayii gazeteyi satmama kararı aldığı iddiası
  - 23 Kasım 1992'deki olayla ilgili iddia
  - Kemal Ekinci'nin öldürülmesine ilişkin iddia
  - Enver Yakut'un gazeteyi satarken engellendiğine ilişkin iddia
  - Zülküf Akkaya'nın öldürülmesine ilişkin iddia
  - Abdulkadir Altan'ın saldırıya uğramasına ilişkin iddia

- Bismil’de İbrahim Savaş’ın tehdit edildiğine ilişkin iddia
  - Batman’da başbayii Muhammer İdman’ın tehdit edildiğine ilişkin iddia. Hiç kimse taksi şoförü Halil Adanır’ın öldürüldüğüne dair şikayette bulunmadı.
  - Elazığ’da başbayii Ali doğan’ın tehditler aldığı ve kırtasiyesinde kundaklama gerçekleştirildiği iddiası,
- 57 Silvan baş bayisi Gani Amaç’ın tehditler nedeniyle gazete satışını durdurduğuna ilişkin iddiaya ilişkin, araştırmalar baş bayiiinin Mehmet Özkan olduğunu ve hiçbir zaman tehdit edilmediğini ortaya koydu.
- 58 Ergani’de ana dağıtımcının tehdit edildiğine dair iddia konusunda Ana bayii Yaşar Öztürk’ün açıklaması Özgür Gündem satmadığı için kundaklandığı ve tehdit alındığını ortaya koyuyor. Gazete satan çocuğun öldürülmesine ilişkin olarak da hükümet eylemcinin yakalandığını ve Ergani mahkemelerinde yargılanmaya başlandığını vurguladı.
- 59 Adıyaman, Mardin, Kızıltepe ve Mazıdağı baş bayilerinin tehdit edilip sıkıştırıldığına dair iddialara ilişkin araştırmalar bayiiilerin tehdit edilmediğini ortaya koyuyor.
- 60 Mazıdağı’ndaki kundaklama olayıyla ilgili yasal soruştırma devam ediyor.
- 61 Bingöl’de Ana bayi Abdulrezzak Aydemir’in sahip olduğu aracın yakılarak tahrip edilmesine dair İçişleri Bakanlığı raporuna göre araç Mehmet Akdemir’e aitti ve şüpheli eylemciler hizbullah ajanıydı. Yakalandılar ve Diyarbakır DGM’de yargılanmalarına başlandı. Zeki Bulut’a ait çayevinin yakılması konusunda da araştırma başlatıldı. Ancak deliller buranın gazeteyle ilgili olarak yakılmadığını gösteriyor. Çünkü burada gazete satılmıyordu.
- 62 Yüksekova’da Ferhat Altan’a ait haber ajansının bombalanması konusunda bir yasal soruştırma devam ediyor. Soruştırma gösteriyor ki patlayıcı bir madde çok sayıda dükkanın bulunduğu çarşıya atıldı. Aralarında haber ajansı bürosunun da bulunduğu çok sayıda bölüm zarar gördü.

**Özgür Gündem’in korunmasına ilişkin talaplerin
reddedildiği iddiası**

- 63 Hükümet Ankara ve İstanbul polis yöneticilerinin hiçbir koruma başvurusu almadığını açıkladı.
- 64 Diyarbakır'da polis yöneticileri 2 Aralık 1992'de Özgür Gündem editörü ve Yaşar Kaya'nın temsilcisi Merdan Yanardağ'dan bir faks mesajı aldılar. Mesajda güvenlik önlemleri alınması isteniyordu. Polis ile Diyarbakır'da gazetenin dağıtımından sorumlu olan kişi arasında yapılan görüşmelerde Birleşik Basın Dağıtım A.Ş ile Gameda A.Ş'nin çalışanlarına Şanlıurfa il sınırından itibaren dükkanlara kadar güvenlik görevlilerinin eşlik etmesi kararlaştırıldı. Güvenlik önlemleri gazeteler bayilere dağıtılırken de alındı. Bunun dışında hiçbir kişisel başvuru olmadı.
- 65 Özgür Ülke bürosunda 2 Aralık 1994'te meydana gelen patlamayı takiben Osman Ergin'in yazılı isteği devriye gezmek gibi gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasıydı.

Gazeteye ve çalışanlarına yönelik yasal yollara başvurulması

- 66 9 Aralık 1993'teki başvuru zamanında başvuru sahipleri Özgür Gündem'e karşı yürütülen yasal süreçler konusunda 69 olaydan söz ediyorlardı. 20 Ekim 1995'te ise Komisyon'dan önceki oturum günü ilgili mahkeme 39 olayı doğrulamıştı. Bir karar ileriye ertelenmişti ve 29 dava sürüyordu. Savcının isteği Basın Yasası'nın ikinci maddesi gereğince ele alınması beklenen 38 dava henüz ele alınmamıştı. 9 davada mahkemeler tarafından geri çevrilmişlerdi, 20 davada geçici kapatma cezaları verilmişti. Bu 20 kapama kararından üçü bir aylık 15'i 15 gün ve ikisi 10 günlüktü.
- 67 İstanbul 2 nolu DGM 14 Mart tarihli kararında Kürtler ve Kürdistan sözcüklerinin bir gazete makalesinde yalnız başına kullanılmasını ceza yasasının ihlali olarak kabul etmedi. Mahkeme kararında "Her ne kadar iki makalede de Kürt ve Kürdistan sözcükleri çok sık kullanılmış olsa da makalelerin bir bütün olarak içeriği ve konusu açıkça gösteriyor ki kamuyu bilgilendirmek amacıyla yazılmışlar" ve bu nedenle "Ayrılıkçı propaganda elementleri mevcut değildir" ifadeleri yer aldı. Mahkeme daha sonra Gazeteci Kaya ve Karadağ'ın aklanması yönünde karar verdi.
- 68 İstanbul 2 nolu DGM 1 Eylül 1994'te Özgür Gündem'de 25 Temmuz 1993'te yayınlanmış bir makaleyle ilgili aldığı kararında Sözleşme'nin 10. maddesini tartıştı ve Türkiye'nin AİHS'ni ulusal

yasasının bir erstrumanı olarak kabul etmesine karşın Güneydoğu'daki durumun mahkemelere tehlikeleri açıkça düşünme yükümlülüğü verdiği yorumunu yaptı. Bu yoruma göre dava konusu yayın toplumda tahrik ve kin duyguları yaratarak TMY'nin 8. maddesinin ihlal edilmesine neden oluyor. Mahkeme 10 maddenin ikinci fıkrasındaki kısıtlayıcı ifadelerin akıldan çıkarılmamasını istedi.

- 69 İstanbul DGM Savcısı 11 Kasım 1994'te Adalet Bakanı'na gönderdiği mektupta Özgür Gündem'e yönelik hiçbir ilan edilen yargılamanın gerçekleşmediğini açıkladı.

PKK ile Özgür Gündem arasındaki ilişki

- 70 Hükümet Özgür Gündem gazetesinin PKK'nın direktifleri doğrultusunda örgütün propaganda aracı olduğunu savundu. Bunun PKK'ya yardım edildiğini itiraf eden gazete çalışanlarının ve muhabirlerinin açıklamalarıyla kanıtlandığı belirtildi.
- 71 Hükümet Gurbetelli Ersöz ve Fahri Ferda Çetin'in Özgür Gündem binasına yapılan 25 gaz maskesi, 2 uyku tulumu, bir sırt çantası, 9 Mart 1993'te Şırnak'ta PKK tarafından öldürülen Jandarma Er Muzaffer Ulutaş'a ait kan lekeli, mermi delikli iki kimlik kartı bir referans mektubu ve dizüstü bilgisayar, çok sayıda enjektör, değişik ilaçlar ve ERNK'nın kullandığı faturaların ele geçirildiği operasyondan sonra tutuklandıklarında yaptıkları bir açıklamaya atıfta bulundu.
- 72 Polis tarafından 21 Aralık 1993'te alınan bir açıklamada Gurbetelli Ersöz şöyle diyordu:

“...PKK aktivitelere katılmaktan suçlu buldum ve 10 yıla cezalandırıldım. 1992'de şartlı salıverildim...Güvenlik nedeniyle büroda ruhsatsız silah vardı...Bu gaz maskeleri uyku tulumları sırt çantaları enjektörler 400 milyon lira ERNK'nın vergi makbuzu ve ölen askerin kimlikleri kim tarafından neden getirildi bilmiyorum. Gazetemizin çalışanlarının çoğu yargılandı ve PKK aktivitelere katılmaktan cezalar aldılar. Bu nedenle başka yerde iş bulamıyorlar, burada çalışıyorlar”

- 73 23 Aralık 1990'da polis tarafından alınan bir ifadede yargılanma öncesinde Suriye ve başka yerlerdeki kamplarda Zozan kod adıyla nasıl öğrenci olduğunu anlattı.
- 74 Tarihi belli olmayan Aralık 1993'teki tutuklanışından önce polis tarafından alınan ifadesinde Fahri Ferda Çetin PKK'yla ilişkisi olan muhabirlerin ARGK ve ERNK tarafından imzalanan belgelerin ve ölen askerlerle ilgili materyalleri aldıklarını belirtti. Gurbetelli Ersöz'ün 140 bin markının banka hesabında bekletildiği bilgisine sahip olmadığını söyledi.
- 75 Hükümet Özgür Gündem baskınında Gurbetelli Ersöz Ferda Çetin ve diğerlerinin tutuklanmasıyla ilgili başlatılan süreçle ilgili herhangi bir detaylı bilgi vermedi.
- 76 5 Temmuz 1993'te Ankara DGM Savcısı tarafından alınan bir ifadeye göre Zagros Basım Şirketi Genel Yayın Müdürü, HEP üyesi ve DEP kurucularından Abdulcabbar Gezici şunları söyledi:
- “HEP ve Yeni Ülke gibi kurumlar PKK'nın amaçları ve emirleri doğrultusunda hareket eder. Personelleri finansal destekleri ve yaklaşımları PKK tarafından belirlenir. ..Bir süre sonra Yeni Ülke, Özgür Gündem etiketiyle PKK tarafından eğitilmiş kişilerce çıkarılmaya başladı. Gurbetelli Ersöz, Fahri Ferda Çetin...PKK'nın sözcüsü gibi davranırlar..Bu zamanda Yaşar Kaya Özgür Gündem'in sahibidir. HEP ve DEP'in de yöneticilerindedir.”
- 77 5 Temmuz 1993 tarihli bir protokol Abdulcabbar Gezicinin PKK, siyasi partiler (HEP,DEP, ÖZDEP ve HADEP) ile gazeteler (Yeni Ülke, Özgür Gündem ve Özgür Ülke) ve bası basım merkezleri arasındaki bağlantı nedeniyle tanık olarak korunuyor.

B. Komisyon'dan önceki deliller

Özgür Gündem ve ilgili kişiler hakkındaki soruşturma belgeleri

- 78 Hükümet Özgür Gündem ile ilgili açılan 75 kovuşturmanın durumunu bildirdi. Buna göre davaların 73'ünde gazete suçlu bulundu, iki davada Özgür Gündem tamamen, 8 davada da kısmen aklandı. Başvuru sahibi Yaşar Kaya 70 davada suçlu bulundu.

- 79 Hükümet ayrıca bu 75 kovuşturmanın neredeyse tamamını yürüten İstanbul 1,2,3 numaralı DGM'lerinin önceki kovuşturmalarının, ek olarak aklamaya sonuçlanan üç, yargılama süren 4 davanın listesini de açıkladı.
- 80 Başvuru sahipleri yürüyen ve karar alınmış davaların listesini sundu. Fakat onların listesi çok sayıda kovuşturmayı da içerdi.
- 81 Komisyon'un başvuruya dair çalışmalarıyla ilgili Yargılama metniraporun Görüş bölümünde özetlendi.

Özgür Gündem'in kovuşturmaya tabi tutulan makaleleri

- 82 Başvuru sahipleri 1992-1994 yılları arasında kovuşturmaya tabi tutulan 29 makale sundular. Bu makalelerin metinleri Komisyon'un başvuruya dair çalışmalarıyla ilgili bölümleri Görüş bölümünde Özetlendi.
- 83 Başvuru sahipleri Özgür Gündem'in 50 baskısından kapsamlı makaleler sundu. Komisyon raporunda bunlara yer vermeyi gereksiz buldu.

Susurluk Raporu

- 84 Bu rapor Başbakan'ın isteği üzerine Kutlu Savaş tarafından hazırlandı. 1998'de yayınlandı. Başbakan bazı sayfaları ve ekleri açıklamasa da raporu kamuoyuna duyurdu.
- 85 Rapor Kasım 1996'da Susurluk ilçesi yakınlarında meydana gelen kazanın ardından yükselen kaygılarla ilgiliydi. Kaza sırasında bir Mercedes otomobil içinde TBMM üyesi Kürt aşiret reisi Sedat Bucak, Üst düzey Emniyet görevlisi Hüseyin Kocadağ ve 7 TİP'li öğrencinin öldürülmesiyle suçlanan ve bir kere Fransa'da uyuşturucu kaçakçılığında yakalanan aşırı sağcı militan Abdullah Çatlı yerliyordu.
- 86 Raporun girişinde araştırma raporu olmadığı belirtilerek, hazırlayanın bu kapsamda teknik ve yasal bir yetkisi olmadığı vurgulanıyordu. Raporun Başbakan için hazırlandığı eksiklikleri, yetersizlikleri Başbakanlık ofisi tarafından değerlendirilecekti.
- 87 İlk bölümde genel olaylar tanımlandı ve durumun genel görünüşü anlatıldı. Şunlara yer verildi:

“İstanbul’da Özgür Gündem’in bombalanması, Behçet Cantürk’ün öldürülmesi, Diyarbakır’da yazar Musa Anter’in öldürülmesi İstanbul’da Tarık Ümit’le ilgili eylemler...Ankara’da ortaya çıkan olaylarla ilgili görünen gerçekler bankalardaki trilyonlarca krediydi.”(Sayfa 8)

“Bölgedeki savaşın devamı ve PKK’nın saldırılarının yurt çapına yayılması, tepkiler, PKK’yla savaşılan devlet güçlerinin ve OHAL bölgesinde yaşayanların gerginliği durumun anlaşılmasını olanaklı kılıyordu.”(sayfa 9)

- 88 10-23 sayfaları arasında Özel Harekat’ın operasyonları ve personeli etrafında yükselen değişik kaygılara ve gelişmelere yer verildi.
- 89 24-43 sayfaları arasında MİT’le ilgili gelişmelere yer verildi. Mahmut Yıldırım ya da Ahmet Demir ve en sık kullanılan adıyla “Yeşil” en çok atıfta bulunulan isim oldu. 26. sayfada Yeşil’in işkence, gasp hırsızlık gibi eylemleri ile karakteri anlatılırken MİT gibi kuruluşlarca kullanılmış olma olasılığına yer verildi. 27. Sayfada Yeşil’in Jandarma teşkilatında kurulan JİTEM ile ilgili olduğu vurgulandı. 34 ile 40. sayfalar arasında Yeşil’in Nazimiye ve Ovacık’ta Jandarma Bölge Komutanlığı’nın operasyonlarında kullanıldığı anlatıldı. Muş’ta PKK’lı olduklarından şüphe edilen 5 kişinin öldürülmesi gibi eylemlere katıldı. Diyarbakır’da faaliyetleri gözlemlendi. 1994’te Yüzbaşı Cem Ersever’in öldürülmesi, Muş yakınlarında ölü bulunan Zeynep Baba ve Şükran Mizgin’in kaçırılıp işkence edilmesini, Mehmet Sincar cinayetini planladı. Vedat Aydın ile Musa Anter’in öldürülmesini de planladı. MİT’le ilişkisinin 30 Kasım 1993’te sona erdiği açıklandı.
- 90 44 ile 58. sayfalar arasında “Mafya lideri” diye tanımlanan Ömer Lütfü Topal’ın aktivitelerine, iş bağlantılarına, Abdullah Çatlı ile bağlantılı bir şekilde öldürülmesine yer verildi.
- 91 59 ile 66. sayfalar arasında Abdullah Çatlı’nın da adının karıştığı Mehmet Ali Yaprak’ın kaçırılması olayına yer verildi.
- 92 71 ile 73 sayfalarda Behçet Cantürk’ün öldürülmesi ile ilgili bilgiler yer aldı. Özgür Gündem’in finansörlerinden biri olarak tanımlandı. Uyuşturucu kaçakçılığı ve terör eylemleriyle suçlandı.

- 93 Yorum bölümünde ortaya çıkan kaos sisteminden sözedildi ve Yeşil ile Abdullah Çatlı'nın devlet adına sürdürdükleri faaliyetlerde korku saçarak bireysel çıkarlar da sağladığı vurgulandı.
- 94 75. sayfada (74 ve 76-79 yayınlanmadı) adı açıklanmayan bir kişinin açıklamasına yer verildi:
“...JİTEM Çatısı altında yasadışı bir oluşum ortaya çıktı. PKK ile ilişkisi olduğunu düşündüğümüz herkesi yok etmek yetkimiz vardı. Onları yargıya teslim etmek yerine kendimiz cezalandırıyorduk. Bu bizden isteniyordu.”
- 95 80 ile 85. sayfalarda Abdullah Çatlı'nın eylemlerine ve devletle ilişkilerine yer verildi.
- 96 82 ile 87. sayfalar arasında Sedat Bucak'ın yönettiği yapıdan bahsedildi. Bucak'a bağlı 1000 köy korucusu vardı ve devlet ile işbirliği içindeydiler. Başarılı oldular ve PKK destekçisi Hasan Taşkaya'nın öldürülmesi gibi bir çok eylemi gerçekleştirdiler.
- 97 88-95 sayfalarda Kocaeli'ndeki Söylemez ve Yüksekova gibi çeteler anlatıldı. Polis ve güvenlik güçlerinin isimleri bir çok eyleme dahil oldu.
- 98 96-99. sayfalarda Kamu bankalarındaki bazı gruplara kredi verilmesi gibi kaygı verici gelişmeler anlatıldı. Bazı bankaların bazı şirketlere aitmiş gibi çalıştığı ifade edildi.
- 99 Sondaki değerlendirme sayfaları olan 100 ile 109 arasında yasadışı unsurlar ile güvenlik güçleri arasındaki bağlar anlatılmaya çalışıldı. JİTEM'in nasıl büyüdüğü ve güneydoğudaki durumla ilişkisi tanımlandı. JİTEM tarafından kullanılan itirafçılar ve diğer yerel unsurlar serbest kaldı ya da kaybedildi. Yüzbaşı Cem Ersever gibi istihbarat işinde çalışan subaylar askeri hiyerarşinin dışında tutuldular.
- 100 110-118 arasında çok sayıda öneri gündeme getirildi. İtirafçıların kullanılmasının sınırlandırılması, köy korucularının sayısının azaltılması, Özel Harekat Dairesi'nin Güneydoğu dışında kullanılmasına son verilmesi bu önlemlerden bazılarıydı.
- 101 23 Nisan 1998'de Komisyon hükümetten Susurluk Raporu'nun açıklanmayan sayfa ve eklerini talep etti. 5 Haziran 1998 tarihli mektupta hükümet bu talebi geri çevirdi.
- 102 Başvuranlar Türk gazetelerinden (Hürriyet, Milliyet ve Gündem) 75 sayfada isimleri yer alan gazetecilerle ilgili haberlerin örneklerini sağladılar. Hükümet raporun kesinliğini reddetmedi.

103 Başvuranlar Ülkede Gündem Gazetesi'nde 29 Ocak 1998'de yer alan bir makale sundular. Makale Susurluk Raporu'nun Özgür Gündem, Yeni Ülke, Yeni Politika ve Demokrasi'nin kontrgerilla, itirafçılar, köy korucuları ve özel güçlerin eylemleriyle ilgili haberlerinin doğruluğunun göstergesi olarak gösterildi. Bu rapora göre, muhabirler, dağıtıcılar sistematik bir şekilde öldürüldü. Devlet Bakanı Eyüp Aşık da bölgedeki gazetecilerin devlet görevlileri tarafından öldürüldüğünü kamuoyuna itiraf etti.Devlet bakanın bu açıklamayı yaptığını inkar etti.

C. İlgili ulusal yasalar ve uygulamalar

Anayasa

Madde 28 – “Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

...

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

...

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hakim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımını önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir. Yetkili hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hakim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelili veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hakim

kararıyla; Devletin ülkesi ve Milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hakime bildirir; hakim bu kararı engeç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır. Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt veya müsaderesinde genel hükümler uygulanır. Türkiyede yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka aykırı yayımlardan mahkum olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hakim kararıyla toplatılır.”

Madde 29 – “Süreli veya süresiz yayın önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. Süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur. Süreli yayınların çıkarılması, yayım şartları, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, mali ve teknik şartlar koyamaz. Süreli yayınlar, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkanlarından eşitlik esasına göre yararlanır.”

Terörle Mücadele Yasası

104 3713 sayılı 12 Nisan 1991 Tarihli Terörle Mücadele Yasası – Madde 6

“İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayımlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu Kanunun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar beş milyon liradan on milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin 5680 sayılı Basın Kanununun 3 üncü maddesindeki mevkuteler vasıtasıyla işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de; mevkute bir aydan az süreli ise bir önceki ay ortalama fiili satış miktarının, aylık veya bir aydan fazla süreli ise bir önceki fiili satış miktarının, yüzde doksanı kadar ağır para cezası verilir. Ancak, bu ceza elli milyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek cezanın yarısı uygulanır.”

105 Madde 8 paragraf 1 (27 Ekim 1995'teki değişiklik öncesi)

“Hangi Yöntemle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz. Yapanlar hakkında iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve elli milyon liradan yüz milyon liraya kadar ağır para cezası hükmolünür.”

106 Madde 8 Paragraf 2

Yukardaki fıkrada belirtilen propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 3 üncü maddesinde belirtilen mevkuteler vasıtası ile işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de mevkute bir aydan az süreli ise, bir önceki ay ortalama satış miktarının yüzde doksanı kadar ağır para cezası verilir. Ancak bu para cezaları yüz milyon liradan az olamaz. Bu mevkutelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası hükmolünür.

- 107 Madde 3 “Gazetelere, haber ajansları neşriyatına ve belli aralıklarla yayınlanan diğer bütün basılmış eserlere bu kanunda ‘mevkute’ denir. Basılmış eserlerin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı ‘neşir’ sayılır...”

108 Basın yasasının 7 maddesi gereğince bir süreli yayın bir şirkete aitse büyük hisse sahibi bu yayının sahibi sayılır.

Değişik savunmalar

109 Türk Ceza Kanunu Madde 1 Paragraf 159

“Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahrir ve tezyif edenler bir seneden altı seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.”

110 Türk Ceza Kanunu Madde 312 Paragraf 2 ve 3

“Halkı; sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üç bin liradan on ikibin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu tahrik umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek bir şekilde yapıldığı takdirde faile verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları 311 inci maddenin ikinci fıkrasında sayılan vasıtalarla işleyenlere verilecek cezalar bir misli artırılır.”

111 Türk Ceza Kanunu'nun 311. maddesinin 2. paragrafında medya, müzik kaseti, kayıtlar, filmler, gazeteler, dergiler, el yazması metinler ve posterler kastedilir.

A. Kabul Edilebilir ilan edilen şikayetler

112 Komisyon başvuru sahiplerinin şu iddialarını kabul edilebilir bulmuştur:

- Özgür Gündem Gazetesi ve ilgili kişilerin ifade özgürlüklerine yönelik önlemler ve eylemler yapılmak suretiyle kasten ihlal etmek ve adil olmayan engeller çıkarmak,

- Özgür Gündem ile ilgili önlemlerin uygulanması sırasında üçüncü ve dördüncü başvuru sahiplerinin mülklerini kendi istedikleri gibi kullanma hakları ihlal etmek
- Başvuru sahiplerinin ifade özgürlükleri kısıtlamak

B. Olayın unsurları

113 Davada yeralan olaydaki noktalar şöyledir:

- Başvuranlarla ilgili olarak Sözleşme'nin 10. maddesi ihlal edilerek,
- Üç ve dördüncü başvuru sahiplerine göre 1. protokolün 1. maddesi ihlal edilerek,
- Başvuranlarla ilgili olarak yukarıdaki bölümlerle de bağlı olarak Sözleşme'nin 14. maddesi ihlal edilerek

C. Delillere yaklaşım

114 Komisyon taraflar arasında önemli görüş ayrılıkları olduğunu not etti. Özellikle direk ya da dolaylı bir şekilde Özgür Gündem gazetesini ortadan kaldırmak amacıyla devlet görevlilerinin talimatlarıyla gerçekleştiği iddia edilen operasyonlarla ilgili temel anlaşmazlıklar sözkonusudur. (Cinayetler, kundaklamalar ve tehditler gibi=

115 Komisyon taraflarla değerlendirdikten sonra davadaki kurbanlardan sözlü delilleri dinlemedi. Bu davayla ilgili oldukları belirlenen kişilerin sözlü tanıklıkları yaşanan olayların büyüklüğü ve karakterini netleştirmekte kolay olmayabilirdi.

116 Komisyon bundan dolayı başvuru sahiplerinin iddialarını ve sorulara verdikleri cevapları içeren dosyadaki yazılı deliller ile inceleme kararı aldı.

D. İlk başvuru sahibiyle ilgili

117 Komisyon, avukatlarından ilk başvuru sahibi Gurbetelli Ersöz'ün 1997 sonbaharında öldüğünü öğrendi. Akrabalarından davayı

sürdürme yönünde hiçbir talep gelmediğinden Komisyon, Ersöz'le ilgili çalışmalara son verme kararı aldı.

KARAR

118 Komisyon, oybirliği ile Gurbetelli Ersöz'ün suçlamaları üzerindeki çalışmaları sürdürmeme kararı aldı.

E. Sözleşmenin 10. maddesiyle ilgili

119 10. Madde derki:

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

120 Komisyon, sözleşmenin 10. maddesine göre ifade özgürlüğü ancak yasanın emrettiği durumlarda ve “demokratik toplum için gerekli” görüldüğü takdirde bu amaca hizmet eden yasal düzenlemelerle kısıtlanabileceği çağrısını yineledi.

121 “Demokratik toplumda gerekli” kriteriyle ilgili olarak Komisyon Mahkeme tarafından konulan aşağıdaki prensipleri anımsatır (Bkz AİHM Zana Türkiye'ye karşı 25 Kasım 1997 tarihli karar, Rapor 1997 paragraf 51)

(i) İfade özgürlüğü demokratik bir toplumun en önemli özelliklerinden ve deokrasinin gelişmesi, her bireyin tatmin olması için gerekli şartların birini oluşturur. 10. maddenin 2. paragrafı bağlamında

sadece zarar verici olmayan, tehlikeli düşünce ve bilgileri değil aynı zamanda rahatsızlık verici fikirleri de kapsar. Bunlar çoğulculuğun, hoşgörünün ve açıkfikirliliğin gerekleridir ve bu unsurlar olmadan “Demokratik toplum” olmaz. 10. maddede belirtildiği gibi, özgürlük, dikkatli bir şekilde yorumlanması gereken istisnalara tabidir ve herhangi bir sınırlama gerekliliği ikna edici bir şekilde tespit edilmelidir.

- (ii) 10. maddenin 2. paragrafının anlamı, dahilindeki “gerekli” kelimesi “acil bir sosyal ihtiyacın” varlığını uygulamaktadır. Sözleşmeciler devletlerin böyle bir ihtiyacın var olup olmadığını değerlendirirken belirli bir takdir sınırı vardır. Bu sınır yasamayı ve hatta ulusal bir mahkeme tarafından verilen kararları da içerecek şekilde Avrupa denetimiyle uyum içindedir. Böylece “Bir sınırlama”nın 10. madde ile korunan ifade özgürlüğü ile uyum içinde olup olmadığı konusunda son kararı vermekte mahkeme yetkilidir.
- (iii) Mahkeme, teftiş yetkisini kullanırken sözkonusu beyanların içeriğini ve hangi kapsam içinde olduğunu da dikkate alarak, müdahaleyi davanın bütününe ışığında incelemelidir. Özellikle de müdahalenin takip edilen meşru amaçlara denk olup olmadığını ve savunma yapmak için ulusal yetkililer tarafından belirlenen sebeplerin, “ilgili ve yeterli” olup olmadığına karar vermelidir. Mahkeme ulusal yetkililerin 10. maddede belirtilen prensiplerle uyumlu bir standart uyguladığı konusunda ve ayrıca ilgili gerçeklerin kabul edilebilir bir değerlendirmesinin yapıldığı konusunda ikna olmalıdır.
- 122 Komisyon siyasi tartışmaların demokratik toplumun temelinde olduğu bir ortamda özgürlük tanımının kesin olmadığını not etti. Sözleşmeciler bir devlet bazı “kısıtlama” ve “cezalar” uygulama hakkına sahiptir ancak Sözleşme organları bu hakların 10. madde tarafından koruma altına alınan ifade özgürlüğü ile çelişmesi halinde son kararı almakla yetkilenmiştir. (AIHM The Observer ve Guardian UK’a karşı, 26 Kasım 1991 tarihli mahkeme kararı Seri A numara 216, paragraf 30, paragraf 59). Böylece Sözleşme organları milli iradelerin 10. madde ile uyumlu standartları uygulaması konusunda tatmin olmalıdır. Bununla birlikte bu gerçekler

sözkonusu organlar için kabul edilebilir bir zemin oluşturur. (AİHM Jersild Danimarka'ya karşı Mahkeme Kararı, Seri A no: 284 paragraf 24, paragraf 31)

- 123 İfade özgürlüğünün kısıtlanmasının ulusal güvenlik ve kamu güvenliği ile devletin terörizme karşı mücadelesi gibi unsurlara dayandırıldığı durumlarda kısıtlama ancak amaca hizmet eder nitelikte olmalıdır. Bundan dolayı Komisyon bireylerin ifade özgürlüğüne ilişkin temel hakları ile demokratik toplumun kendini bir terörist faaliyetten korumak için sahip olduğu yasal haklar arasında adil bir denge kurmalıdır.
- 124 Komisyon 10. maddenin ikinci paragrafının görevler ve sorumluluklara da işaret ettiğini gözlemledi. Bu nedenle insanlar için hassas siyasi konularda açıklama yapmak önemlidir. Diğer taraftan ifade özgürlüğü zor problemlerin de açıkça tartışılabilmesi olarak düşünülmelidir.

(a) Tarafların uyumu

- 125 Başvuru sahipleri 30 Mayıs 1992'de Özgür Gündem kapanıncaya dek sürecek yayın hayatına başladı. Gazeteye sonuçları kapanmaya varan insan hakları ihlalleri uygulandı. Aynı saldırılarda Özgür Gündem'in halefi Özgür Ülke de nasibini aldı. Editör ve gazetenin sahibi olarak gazeteye yönelik önlemlerin kurbanı olduklarını iddia edebileceklerini belirttiler. Bu haksızlıkların bir çoğuyla doğrudan ya da dolaylı olarak mahkemelerdeki kovuşturmalar sırasında karşılaştıklarını anlattılar.
- 126 Başvuru sahipleri devletin kendilerine yönelik kampanyanın içinde olduğunu iddia ettiler. 22 Ağustos 1994'te 580 baskıdan 486'sı toplatılmıştı. 328 kovuşturma vardı ve Yaşar Kaya'ya 9 milyar lira ceza kesilmesiyle sonuçlandı.
- 127 Başvuru sahipleri sözleşmenin amacı doğrultusunda tek başına terörizm karşıtlığının yasal veya gerekli amaç olmadığını savundular. Kürt sorunu Türkiye'nin güneydoğusu için halkın en büyük ilgi alanlarından ve kaygılarından biridir ve Türkiye'nin

bütününde yaşam bundan etkilenmektedir. Başvuru sahipleri demokratik yönetimin sadece yasama meclisini ve yargıçları değil aynı zamanda basın ve kamuoyunu da dikkate alması gerektiği prensibine atıfta bulundular. Sözü edilen engellemeler doğal olarak tehlikelidir ve daha dikkatli değerlendirme gerektirir.

- 128 Başvuru Sahipleri Suç Sorunları Avrupa Komitesi'nin "Extortions under terrorist threats"(Strazburg 1986 Ortak Pazar Yasası Bildirisi paragraf 836) başlıklı raporuna atıfta bulundular. Raporda hükümetin terörist içerikli yayın özgürlüğü önündeki engellemeleri iki durumda yapması gerektiği öneriliyordu: Medya teröristlerin tutuklanmasını engelliyorsa, örneğin polisin planlarını yayınlamak ya da terörist eylemleri körükleyip, övmek. Başvuru sahipleri Özgür Gündem'in bunların hiçbirini yapmadığını belirttiler.
- 129 Hükümet Türkiye yasalarına göre yapılan araştırmalar ya da yeterli koruma sağlanması konusunda eksik kalınması gazetelerin dağıtılması ya da yayınlanması sırasında herhangi bir devlet baskısının olduğu iddialarını destekleyen kanıt olmadığını savundu. İddiaların doğrulanmamış ve düzmece olduğunu belirtti. Her olayda Hizbullah gibi hükümetin kontrolü dışındaki bir grubun terörist faaliyetlerine atıfta bulunulmuştur. Susurluk raporunun başvuru sahiplerinin iddialarını desteklediğini reddettiler.
- 130 Hükümet 10. maddeyle ilgili herhangi bir kısıtlamanın yasa ile emredildiği, yasamanın demokrasiyi koruma amacı, toprak bütünlüğü, anayasal düzen ve ötekilerin yaşaması koşulu altında düşünülebileceğini ifade etti. Gereklilikle ilgili olarak terörizmin yayılmasını ve terörizm propagandasına karşı acil önlemler alınması ihtiyacı vardır. Bu aynı zamanda PKK'nın basın aracılığıyla ajite ettiği sosyal sürtünmeyi de düşürmeye yarayacaktır.
- 131 Hükümet PKK'nın yoğun eylemleri nedeniyle ortaya çıkan Olağanüstü Hale atıfta bulundu. Özgür Gündem'in Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan bir partinin sözcüsü olduğunu ileri sürdü. Hükümetin görüşüne göre gazetenin arkasındaki ideolojik amaç Türkiye sınırlarında bir Kürt devletinin kurulmasıdır.

Hükümet insanların terörizmin neden olduğu sosyal gerginlik ve kötü ekonomik koşullar altında yaşadığına işaret ettiler. Özgür Gündem PKK adına faaliyet gösteriyordu ve ajite edilmiş grupları cesaretlendirmek için kin duygularını ve şiddeti tahrik edecek mesajlar gönderiyordu. Önlemler toprak bütünlüğünü ve ulusal güvenliği tehdit eden ifadelerin özgürlüğünü kısıtlamaya yönelikti ve yasal süreçlerle belirlenmişti. Basın Kanunu 10. maddede belirtilen kısıtlamaları içeriyordu. Hükümet Özgür Gündem'deki hiçbir makalenin barışçı siyasi görüşler yaydığı için mahkemelik olmadığını, tam tersine yasal takibat yapılan makalelerin terörizmin avukatlığını yapan, şiddet olaylarını kışkırtan ve ayrılıkçılığı öven makaleler olduğunu iddia etti.

- 132 Hükümet 10. maddenin bu durum için kullanılmayacağını savundu. Sözleşmenin 17. maddesini isteyerek terörizmin engellenmesinin Sözleşmeyle getirilen haklar ve özgürlüklerin kısmen ihlaline neden olabilir.
- 133 Hükümet ayrıca Başvuru sahibi Yaşar Kaya'nın sunulan kovuşturma listelerine göre sanık statüsünde olduğunu altını çizdi. Kesin verilere göre Yaşar Kaya 70 davada suçlu bulundu. Onlar bu nedenle Kaya'nın kurban olduğunu iddia edebilir. Çünkü Kaya hiç cezası infaz edilmedi. Gurbetelli Ersöz ve Fahri Ferda Çetin hiçbir davanın listesinde yer almadı. Başvuran şirketle ilgili olarak sadece geçici kapatmaların etkili olabileceğini kabul ettiler. Ticari faaliyetlerin sürdürülmesinin de 10. madde kapsamında olmadığını belirttiler.

(b) Başvuru sahiplerinin “kurban” statüsü

- 134 Komisyon ikinci başvuru sahibi Ferda Çetin'i Özgür Gündem'in Genel Yayın Müdürü, üçüncü ve dördüncü başvuru sahipleri Yaşar Kaya ile Ülkem Basın Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited'i de gazetenin sahibi olduğunu anımsattı. Ayrıca İkinci ve Üçüncü başvuru sahiplerinin 5 Nisan 1994 tarihinde gözaltına alınarak PKK'ya destek vermekle suçlandıklarına dikkat çekildi. Üçüncü başvuru sahibinin yayıncı olduğu için sanık olduğu ve 70 davada DGM tarafından değişik cezalara çarptırıldığı vurgulandı,

Komisyon üçüncü başvuru sahibinin kovuşturmalardan doğrudan etkilenebileceğini tespit etti. Ayrıca gazetenin çok sayıda baskısının toplatıldığı ve kapatma kararları çıktığı açıkça ortadadır. 4. Başvuru sahibi bir şirket olduğundan Komisyon, gazeteye sahiplik konusunda bir işbirliği olduğunu not ederek böylece yayıncılık bakımından 10. maddenin çalıştırılmasını gerektirebilir.

135 Komisyon üç başvuru sahibinin devlet tarafından Özgür Gündem'e yönelik gerçekleştirilen kampanyanın kurbanları olduğuna dair iddiaları konusunda ikna oldu.

(c) Komisyonun çalışmalarının anlaşılması

136 Komisyon kendisini gazetecilere, gazete satıcılarına, dağıtımıcılara yönelik sayısız yargısız infazı, kundaklamayı ve cinayetleri araştırmakla yükümlü görmüyor. Ya da her ayrı kapatmayla, davadaki iddialarla ilgili, ayrı bir sonuca ulaşması yönünde gereklilik yoktur. Kabul edilebilirlik kararında belirtildiği gibi Komisyon bireylere yönelik eylemleri değil uzun vadeli ve Özgür Gündem'in basımının engellenmesini amaçlayan eylemlerle ilgilenmektedir.

137 Komisyon çalışmaları başvuru sahiplerinin ifade özgürlüğü ile ilgili şikayetleri üzerinde yoğunlaştı.

138 Komisyon Özgür Gündem'e yönelik ifade özgürlüğünün ihlal edildiği değişik eylemleri analiz edecektir. Örneğin Kişilere saldırı, gazete bürosunun aranması, personelin tutuklanması ve bunların yanısıra toplatma kararları..

(d) Breysel saldırılar

139 Başvuru sahipleri Özgür Gündem'de çalışanlarla ilgili çok sayıda olaya atıfta bulundular. Bu olaylar, cinayetleri, kundaklamaları, tehditleri ve değişik şiddet eylemlerini içeriyordu. Hükümet bunlardan bazılarını reddetti ve genellikle devletin sorumluluğu olmadığını savundu.

- 140 Hükümet bazı saldırıları redderken Komisyon İçişleri Bakanlığı'nın 16 Şubat 1996 tarihli raporunda hükümetin Haşim Yaşa'nın öldürülmesini reddetmesine de yerverdiğini gözlemledi. Halbuki bu kişinin öldürülmesi komisyonun bilgisi dahilindeki polis raporlarında yer almaktaydı. (Dosya no: 1993/2248)
- 141 Gerekli ya da mümkün olmasa da komisyon başvuruların atıfta bulunduğu hükümetin Özgür Gündem'e yönelik sistematik kampanyasındaki her olayı analiz ederek tatmin oldu. Sunulan materyaller üzerinde yapılan çalışmalar Özgür Gündem ile ilgili kişilere aynı yöntemle saldırıldığını ortaya koyuyordu. Özgür Gündem ve çalışanları yasadışı bir saldırının hedefiydiler ve Özgür Ülke'nin bombalanmasına değinilen Susurluk raporu bunu kanıtlıyordu.
- 142 Yine de bazı saldırılarda devlet bağlantılı kişilerin izine rastlanmasına rağmen Komisyon Susurluk Raporu ile ulaşılan diğer materyalleri olaylarla hükümet arasında tam bir bağlantı kurmak için yeterli görmedi.
- 143 10. Madde bireylerin ve örgütlerin korunmasıyla ilgili olduğundan Komisyon sadece hükümetin bu tür engellemelerden kaçınmaya mecbur olduğunu düşünmüyor. Bu negatif yaklaşıma ek olarak Madde 1 ile ilgili olarak hükümetin hakların korunması konusunda pozitif bir sorumluluğu olduğu ortadadır.
- 144 Komisyon bu davada hükümetin Özgür Gündem'in ifade özgürlüğünü korumak için olumlu sorumluluğu gereği atması gereken adımları atmadı.
- 145 Komisyon Özgür Gündem'e ve ilgili kişilere yönelik saldırıların ciddiyetini anımsattı. Özgür Gündem'in dağıtımının ve üretiminin aynı kalıptaki yöntemlerle engellendiğini düşünmektedir. Gazetenin karşılaştığı zorluklar yetkililerin dikkatine getirildi. Ayrıca gazetenin sözcüleriyle İçişleri Bakanı arasında bir görüşme gerçekleşti ve bu görüşmede zorluklar anlatıldı. Bu temasta da koruma taleplerine yer verildi.

- 146 Bu koşullarda Komisyon hşkşmeti gazetesinin ifade 6zgřrlęęřnř koruyacak adımlar atma konusunda olumlu sorumluluğa sahip buldu. Bu sorumluluğun genişliği dikkate alınarak 10. maddeye g6re şiddetten koruma konusunda kesin bir g6rev istenemez. Komisyon Tşrkiye’de Olağanşstş Hal Yasası gibi zorluklar nedeniyle yaşananları anımsattı. B6lgede çok sayıda gşvenlik g6revlisi bulunduğuna çoğunun çatışmalarda yaşamlarını yitirdiğine bu nedenle ortaya çıkan kamuoyu baskısına dikkat çekti.
- 147 Komisyon hşkşmetten gazeteyi ve ilgili kişileri hedef alan saldırılara karşı ne tşr tedbirler alındığını sordu. Komisyon hşkşmetin kişisel koruma talebi yapıldığını inkar etti. Sadece iki kesin 6nlemden s6z ettiler. İlkinde şanlıurfada arabalara eskort sağlandı, ikincisinde 6zgşr Őlke’nin bombalanmasının ardından 6zel gşvenlik 6nlemleri alındı. Hşkşmet temsilcileri herhangi bir yasadışı olayda araştırmaların yapıldığını ve gerekli g6rřldęęnde Cumhuriyet savcılarını tarafından kovuşturma başlatıldığını aık-ladılar.
- 148 Komisyon gazetesinin iddialarına y6nelik yetkililer tarafından inceleme yapılmadığını tespit etti. Cumhuriyet savcılarının bireysel çabalarıyla yapılan yerel araştırmalar tatmin edici değildi. Ko-misyon gşneydoğuda yaşanan yasadışı gelişmelere geniş yer verilen Susurluk Raporu’nun yasal araştırma raporu olmadığını g6zlemledi. Ama çok sert ifadelerin yer aldığı Raporda Gşneydoğuda bazı devlet g6revlilerinin kendi işlerini kendi y6ntemleriyle yaptıkları vurgulandı. Rapor Musa Anter, Metin Can, Cengiz Altun, Hafız Akdemir, Yahya Orhan ve etin Abubay’ın 6ldşrşlmesine ilişkin 6nemli deliller ortaya koydu.
- 149 Komisyon yetkililer tarafından alınması gereken 6nlemleri açıkça ortaya serdi. Fakat gazetesinin ve çalışanlarının içinde bulunduğu tehlikeli durum nedeniyle yetkililerin gazetesinin ifade 6zgřrlęęine ilişkin pozisyonunu netleştirmesi gerekmez.
- 150 6zgşr Gşndem’in bulunduğu durumda ya da saldırılarla ilgili etkili araştırmalar olmaksızın yeterli engelleyici 6nlem almak zor hatta imkansızdır. Devletin kısıtlamaları, anti ter6r grupları, itirafıların

kötü kullanımı dikkate alındı. Cumhuriyet savcılarını kaybolan ve güvenlik güçlerince vurulan insanlarla ilgili iddialarla karşılaştılar.

151 Komisyon bu davaya ilişkin gerçekleri tespit etti. Buna göre yetkililer yeterli araştırma yapıp önlem almakta başarısız oldular. Hükümetin gazetenin rolü ile ilgili görüşü vurgulanmalıdır. Çünkü hükümet gazetenin ve çalışanlarının PKK'ya destek olduğunu savunuyor.

(e) Araştırmalar ve tutuklamalar

152 Komisyon başvuru sahiplerinin deklarasyonunu not etti. Deklasyonda polisın Özgür Gündem'in binasında operasyon yaptığını anlatıyordu. Bu operasyon nedeniyle yayına iki gün ara verildi. Hükümet bu iddiayı tam olarak karşılık veremedi. Yakalanan bazı kişiler PKK'ya üye olmak, yardım ve yataklık etmek ve propagandasını yapmakla suçlandı. İkinci başvuru sahibi illegal örgüt üyeliğini düzenleyen TCK'nın 168. maddesinin 2. paragrafı gereğince cezalandırıldı.

153 Özgür Gündem'e ve personeline karşı bu önlemler alınırken onların ifade özgürlükleri dikkate alınmalıydı. Soruna ilişkin olarak engellemeler 10. maddenin ikinci fıkrasında bulunan ifadelerle örtüşüyorsa gazeteyle ilgili bazı kişilerin üstü kapalı bir biçimde PKK ile ilişkileri olduğu düşünülebilir. Yine de Komisyon gazetenin çok sayıda çalışanının tutuklandığını veya gözaltına alınmasında hukuk dışılık yaşandığından kuşkuluyor.

154 Her davada, merkezi görüş engellemenin gerekliliğine ilişkindir. Bu çerçevede Komisyon gazetenin yönetimle ilgili belgeleriyle arşivine el konulmasını bütün çalışanlarının gözaltına alınmasını not etti. Bütün bunlar gazetenin yayın hayatını sürdürmesi önünde ciddi engeller teşkil etmektedir. Bu ifade özgürlüğünü etkileyeceğinden aşırı derecede suçlayıcı bir savunma düşünülemez. Mevcut davada böyle bir savunma olmadı.

(f) Genel değerlendirme

- 155 Mevcut davada komisyonun görevi, şiddet ve tehditlere karşı yeterli koruma olmadığından ve devletin başvuru sahiplerinin ifade özgürlüğünü kısıtladığı söylenebilecek genel bir yaklaşımla ilgili değerlendirme yapmaktır.
- 156 Komisyon Özgür Gündem ve çalışanlarının uzun vadeli bir şiddet ve tehditle karşı karşıya kaldığını not etti. Susurluk raporu ve güneydoğudaki genel durum bu olayların devletin sorumluluğundaki kişilerce yapılmasını olanaksız kılmıyor. Özgür Gündem ve çalışanlarının görevlerini yaparken yaşamlarını ve ifade özgürlüklerini korumak için devletin her koşulda onların karşılaşacağı tehlikelere karşı durması gerekmektedir. Komisyon yetkililerin bu konuda yetersiz kaldığını tespit etmiştir.
- 157 Komisyon ek olarak yetkililerin de Özgür Gündem'e karşı eylemler içinde olduklarını not etti. Bu gazetenin yayın hayatına devam etmesini iyice zorlaştırmaktaydı ve şüphesiz bu nedenle en sonunda gazete kapanmıştır. Bu eylem çok sayıda çalışanın tutuklanması, belgelere ve arşivlere el konulmasını da kapsamaktadır. Bu önlemlerin bazılarının haklılığı olsa bile eylemlerin genel karakteri ifade özgürlüğünün engellenmesi şeklindedir.
- 158 Yine de Özgür Gündem'in bir çok sayısının toplatılması ve sahibine ve editörlerine kesilen cezalar ifade özgürlüğünü ciddi bir şekilde engellemektedir. Fakat, Komisyon birçok diğer durumda ihlaller orantısız ve haksız olsa da ihlallerin bazı durumlarda kabul edilebilir olacağını tespit etmiştir.
- 158 Küresel bir değerlendirme yapılırsa Komisyon, yeterli araştırma ve koruma olmayışı nedeniyle, başvuru sahiplerinin ifade özgürlüklerinin kısıtlanmasına dair herhangi bir gerekçe gösterilemez İkinci, üçüncü ve dördüncü başvuru sahiplerinin 10. madde ışığında hakları ihlal edilmiştir. İhlal ciddidir çünkü sonucunda bir gazete yayın hayatına son vermiştir.

SONUÇ

159 Komisyon, oy birliğiyle Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi.

F 1. Protokol'ün 1. Maddesine göre

160 1. Protokolün 1. maddes şöyle der:

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka hâlel getirmez.”

161 Üçüncü ve dördüncü başvuru sahipleri mülklerine el konulması nedeniyle acı çektiklerini belirttiler.

162 Hükümet bu iddiaya doğrudan değinmedi. Bunun yerine 10. madde kapsamında gazeteye yönelik yasal önlemlerin iç hukuk kurallarına, ulusal güvenliği koruma ve suç ile kargaşayı önleme amacıyla alındığını savundular.

163 Komisyon Özgür Gündeme yönelik yayın durdurma ve toplatmaların kovuşturmaların ve mahkumiyetlerin 10. maddenin çığnenmesi olarak yorumladı. Bu nedenle bu şikayetin ayrıca ele alınmasına gerek görülmedi.

SONUÇ

164 Komisyon oy birliğiyle 1. protokolün 1. maddesine göre karar vermenin gereksiz olduğuna karar verdi.

G. Sözleşmenin 14. Maddesine göre

165 Sözleşme'nin 14. maddesi şöyle der:

“Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

166 Başvuru sahipleri Özgür Gündem'in karşılaştığı saldırıların ve engellemelerin hiçbir gazete tarafından yaşanmadığını gerekçe göstererek 10. madde çerçevesinde ırk temeline dayanan bir ayrımcılık olduğunu belirttiler. Üçüncü ve dördüncü başvuru sahipleri de mülklerine el konulmasından dolayı sıkıntı yaşadıklarından 1. protokolün 1. maddesi çerçevesinde ırk temeline dayanan bir ayrımcılık olduğunu savundular.

177 Hükümet başvuru sahiplerinin bu iddiasını çürüttü. Gazeteye yönelik herhangi bir ortak kampanya olmadığını ya da korumada bir başarısızlık yaşanmadığını iddia ettiler. Gazeteye karşı atılan her adımın iç hukuk kurallarına bağlı kalınarak doğru yöntemlerle gerçekleştiğini anlattılar.

178 Komisyon sunulan deliller ışığında başvuru sahiplerinin iddialarını inceledi ama gazeteye yönelik eylemlerin ırk ya da orijin temeline dayandığı görüşünün temelsiz olduğuna karar verdi.

H. SONUÇ

179 Komisyon 15'e karşı 2 oyla Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna vardı.

Özet

180 Komisyon oy birliği ile Gurbetelli Ersöz tarafından yapılan başvuruyu ilgili araştırmayı sürdürmeme kararı aldı.

181 Komisyon oy birliği ile Sözleşmenin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna vardı.

- 182 Komisyon oy birliği ile 1. protokolün 1. maddesinin ihlal edilip edilmediği konusunda karar vermek gerekmediği sonucuna vardı.
- 183 Komisyon 15'e karşı 2 oyla Sözleşmenin 14. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna vardı.

M. DE SALVIA
Secretary To the commission

S. TRECHEL
President of the Commision